

İSTANBUL
UNIVERSITY
PRESS

Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları
Recent Period Turkish Studies
RPTS 2025, (47): 312–315

<https://doi.org/10.26650/YTA2025-1700057>

Başvuru | Submitted 20.05.2025
Kabul | Accepted 23.06.2025

Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Recent Period Turkish Studies

Kitap Değerlendirmesi | Book Review

📖 Açık Erişim | Open Access

Amerikan Kaynaklarında İnanılmaz Türk Mustafa Kemal Atatürk

The Incredible Turk in American Sources Mustafa Kemal Atatürk

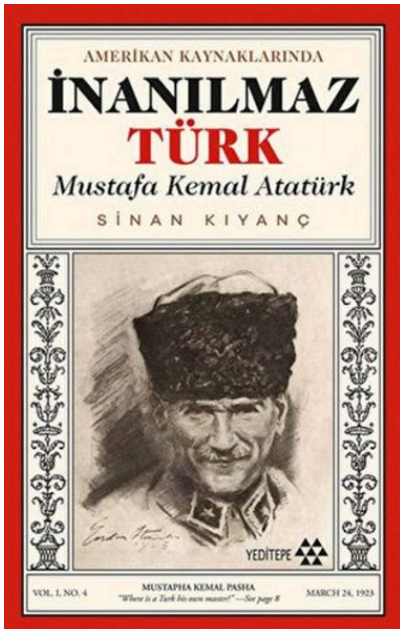
Ahmet Hamdi Kepekçi¹

¹ İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye

Sinan Kıyanç, *Amerikan Kaynaklarında İnanılmaz Türk Mustafa Kemal Atatürk*, 1. Baskı, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2023, 344 s. ISBN: 978-625-677-721-7

Anahtar Kelimeler Mustafa Kemal Atatürk • Amerikan Basını • Diplomatik Belgeler • Millî Mücadele • Türkiye-ABD ilişkileri

Keywords Mustafa Kemal Atatürk • American Press • Diplomatic Documents • National Struggle • Turkey-US Relations

Atıf | Citation: Kepekçi, Ahmet Hamdi. "Review of the book 'The Incredible Turk in American Sources Mustafa Kemal Atatürk', by Sinan Kıyanç." *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları–Recent Period Turkish Studies* 47 (2025): 312–315. <https://doi.org/10.26650/YTA2025-1700057>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Kepekçi, A. H.

✉ Sorumlu Yazar | Corresponding author: Ahmet Hamdi Kepekçi dr.kepekci@gmail.com

Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları–Recent Period Turkish Studies
<https://rpts.istanbul.edu.tr/>
e-ISSN: 2547-9679

Giriş

Bu kitapta, Amerikan kaynaklarında Mustafa Kemal Atatürk'ün algılanış şekli Amerikan basını, diplomatik belgeler ve resmi raporlar üzerinden ele alınmaktadır. Eser, birincil kaynaklara dayanarak Atatürk'ün ABD'de "asi", "milliyetçi" ve nihayetinde "İnanılmaz Türk" olarak anılmasını sağlayan faktörleri analiz etmiştir. Eserde, ABD'deki Ermeni ve Yunan lobilerinin Amerikan'ın Atatürk ve Türkiye algısına olan etkisi araştırılmıştır. Bu yönüyle kitap, Atatürk ve uluslararası ilişkiler üzerine yapılan araştırmalara yeni bir akademik katkı sunmaktadır. Kitabın yazarı Sinan Kıyanç, akademik çalışmalarını ve uzmanlığını Türk-Amerikan ilişkileri, Millî Mücadele dönemi ve uluslararası diplomasi üzerine yoğunlaştırmıştır. Kendisi, çeşitli uluslararası ve ulusal akademik sempozyumlarda bildiriler sunmuş, tarih ve siyaset alanında makaleler yayımlamıştır.

1. Eser İçeriği

Kitapta kronolojik olarak ele alınan tarihi olaylar, Millî Mücadele dönemi (1919-1923), Türkiye-Cumhuriyetinin ilanından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar olan dönemi (1923-1938) ve Atatürk'ün ölümünden günümüze üç ana dönem üzerinden yapılandırılmıştır. Yaşanan bu tarihi olaylar, arşiv belgeleri, Amerikan basını, resmi raporlar ve dönemin diplomatik yazışmalarına dayanarak ele alınmıştır. Genel olarak esere bakıldığında ilk göze çarpan husus ABD'deki Atatürk algısının zaman içerisinde değişiklik göstermesidir.

Kitabın giriş bölümünden önce (s. 13) Amerikan kaynaklarından yapılan alıntılarda Atatürk'ün Türkiye'yi Orta Çağ'dan çıkarıp, 20. yüzyıla taşıyan güçlü liderliğine ve gelecek nesillerin onu daha iyi anlayacaklarına vurgu yapılmıştır.

Giriş bölümünde (s. 15-20) Mustafa Kemal Atatürk'ün Millî Mücadele sürecinde ve sonrasında Amerikan kamuoyundaki algısı ele alınmıştır. Bu bölümde ABD'nin başlangıçta Atatürk'ü bir asi olarak gördüğünü, ancak zamanla onun büyük bir lider olduğunu kabul ettiği anlatılmaktadır.

Eserin birinci bölümünde (s. 21-138) Atatürk'ün Samsun'a çıkışından Cumhuriyet'in ilanına kadar olan dönemde ABD basınında yer alan yorumlar ve Atatürk'ün asi ve milliyetçi olarak vasfedilme süreci incelenmiştir. 1919-1923 yılları arasında ABD'nin Anadolu'daki varlığı, misyoner faaliyetleri ve ticari ilişkileri ele alınmaktadır. Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçtikten sonra temas kurduğu gruplardan biri de Amerikalılar idi. Bu süreçte ABD basınında Atatürk'ün "asi" olarak isimlendirildiği göze çarpmaktadır. Millî mücadelenin devam ettiği süreçte ise Atatürk'ün asi tanımlamasına nazaran daha çok "milliyetçi" olarak tanımlanmaya başlandığı görülmüştür.

Kitap, Sivas Kongresi'nde Amerikan mandası meselesine nasıl yaklaşıldığını, Amerikan basını ve diplomatik yazışmalarından yapılan alıntılarla ele almaktadır. Eserde, Mustafa Kemal Paşa'nın Amerikan mandasına karşı duruşu, Amerikan hükümetinin ve kamuoyunun bu sürece nasıl yaklaştığı detaylı bir şekilde incelenmiştir. Amerikan kaynaklarına göre, başlangıçta Atatürk ve kongre üyeleri arasında mandaya dair farklı görüşler olsa da Mustafa Kemal Paşa'nın kararlı tutumu sayesinde bu fikir kesin bir dille reddedilmiştir. Özellikle, Amerikalı gazeteciler ve diplomatlar Sivas Kongresi'ndeki bu durumu, Türklerin bağımsızlık mücadelesine verdiği güçlü yanıt olarak yorumlamışlardır.

Amerikan misyoner ve gazetecilerin Anadolu'daki faaliyetlerine de yer verilmektedir. Amerikan misyoner teşkilatı olan American Board of Commissioners for Foreign Missions (ABCFM), Anadolu'da özellikle gayrimüslim topluluklara yönelik eğitim ve sosyal yardım faaliyetleri yürütmüştür. Amerikalı misyonerler, Anadolu'daki Ermenilerle yoğun ilişkiler kurmuş ve bunu Amerikan kamuoyuna taşımışlardır. Bu sayede Ermenilere yönelik sempati oluşturulmuş ve Amerikan mandası fikrinin de zemini hazırlanmıştır. Misyon-

erlerin ve ABD’li gazetecilerin gözlemleri, Amerikan kamuoyunun Anadolu’daki gelişmelere dair algısını şekillendirmiştir. Özellikle 1920’li yıllarda Anadolu’yu ziyaret eden bazı gazeteciler, Millî Mücadele’nin “işgallere karşı haklı bir direniş” olduğunu vurgulamışlardır.

İkinci bölüme (s. 139-248) genel olarak bakıldığında, Cumhuriyet’in ilanından Atatürk’ün vefatına kadar geçen süreçte ABD-Türkiye ilişkileri, Amerikan hükümeti ve basınının Atatürk hakkındaki değerlendirmeleri yazar tarafından ele alınmıştır.

Eserde, ABD Senatosu’nun 1927 yılında Türk-Amerikan Lozan Antlaşması’nı onaylamadığı belirtilmektedir. Ancak bu antlaşma, bildiğimiz çok taraflı 1923 Lozan Barış Antlaşması değildir. Bu, Türkiye ile ABD arasında özel olarak hazırlanmış ikili bir antlaşmadır ve ABD Senatosu’nun onayına sunulmuş ancak reddedilmiştir. Bu gelişmenin ardından, 17 Şubat 1927 tarihinde iki ülke arasında, resmi ve geçici bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemenin adı Modus Vivendi’dir. Bu uygulamanın hukuki bağlayıcılığı sınırlıdır. Çoğunlukla tanıma, konsolosluk ilişkileri, ticaretin temel çerçevesi gibi konuları kapsar. Kitap, bu süreç ve sonrasındaki gelişmeler ile ilgili olarak iki devlet arasındaki ilişkilerin diplomatik, siyasi ve ekonomik boyutlarını derinlemesine analiz etmeliydi. Bu eksiklik, kitabın ABD-Türkiye ilişkilerini bütüncül bir perspektifte ele almasını engellemektedir.

Bu bölümde ilk dikkat çekici husus, 1923-1938 yılları arasında Atatürk’ün ABD basınında itibarı yükseldiğine yönelik yazarın görüşleridir. Sinan Kıyanç, bahsi geçen itibar yükselmesini, aynı günlerde Atatürk’ün resminin Time dergisinin kapağında yer almasının bir göstergesi olarak kabul etmekte ve bu durumu Türkler adına bir ön yargının değişmesi olarak nitelendirmektedir. Hatta Time dergisi 21 Şubat 1927 tarihinde ikinci kez kapağında Atatürk’e yer vermiş ve bununla Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye’nin kazanımları ve duruşu vurgulanmıştır.

Yazar bu bölümde Atatürk’ün; gazetecilere verdiği röportajları, diplomatik temaslarını ve ABD Başkanları ile olan ilişkisini Amerikan basını üzerinden aktarmaktadır. Bahsi geçen isimlerden olan ABD büyükelçisi Charles H. Sherrill’in Atatürk hakkında biyografi yazması ve onun dünya çapında tanıtımına katkı sağlamıştır. Özellikle Kıyanç, ikinci bölümün sonunda Amerikalı kadın gazeteci Gladys Baker’in Türkiye’de geniş bir gezi yaparak gözlemlerini, ABD basınında yayınlamasını ve ABD Genelkurmay Başkanı Douglas Atatürk ile görüşmesinin ardından ona karşı duyduğu hayranlığa vurgu yapmıştır. Kitapta, Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili çekilen ve çekilemeyen belgesel ve filmler ele alınmıştır. Yazar kitabın adı olarak da tercih ettiği Atatürk ile ilgili çekilen belgesellerden en önemlisinin, 1958 yılında yayınlanan “İnanılmaz Türk” (The Incredible Turk) belgeseli olduğunu vurgulamaktadır. Yazar bu bölümde Atatürk konulu film projelerinin Ermeni ve Yunan lobileri tarafından sürekli engellendiğini de belirtmektedir.

Üçüncü bölümde (s. 249-287), yazar tarafından Atatürk’ün ölümünden günümüze kadar olan süreçte, ABD’deki Atatürk imajı ve bu imajın Amerikan kamuoyu, basını ve diplomatik çevrelerindeki yansımaları etraflıca incelenmiştir.

Yazar bu bölümde Amerikan basınında 10 Kasım 1938’de Atatürk’ün vefatının uyandırdığı geniş yankı üzerinde durmuştur. The New York Times, Chicago Tribune, The Washington Post’un aralarında olduğu birçok büyük gazete tetkik edilerek, onun liderliğine ve reformlarına ilişkin övgü dolu ifadeleri çalışmasına yansımıştır. Aynı şekilde, ABD Başkanları’nın açıklamaları da Atatürk’ün liderliğinin uluslararası alandaki derin etkisini vurgulamaktadır. Franklin D. Roosevelt (1938): “Böyle büyük bir adamı tanıyamamış olmak benim için büyük bir üzüntüdür.” Harry S. Truman (1948): “Atatürk’ün boyun eğmez liderliği, Türk ulusunun ilerleme mücadelesine ilham vermiştir”. Dwight D. Eisenhower (1953): “Atatürk’ün anısını yaşatmak için yapılan tören, hür insanlara ilham kaynağı olmuştur” demektedir.

Washington DC’de, Türk dili ve kültürünü yaşatmak amacıyla 1980 yılında Atatürk Çocuk Okulu (ATADC) kurulmuştur. ABD’de Atatürk adını taşıyan ilk eğitim kurumudur. 1995’te Washington DC’de Atatürk Society of America (ASA) kurulmuştur. Amacı, Atatürk’ün fikirlerini ve laik, çağdaş Türkiye vizyonunu ABD’de tanıtmaktır.

Bu örnekler, Atatürk'ün yalnızca Türkiye için değil, uluslararası düzeyde de ne kadar büyük bir lider olarak kabul edildiğini göstermektedir.

Washington DC'de Atatürk Heykeli bulunmaktadır. "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" yazısıyla birlikte elinde Nutuk tutan sivil kıyafetli Atatürk heykeli, 10 Kasım 2013'te açılmıştır.

Sonuç bölümünde (s. 289-327), ABD'de Ermeni ve Yunan lobilerinin uzun süre Atatürk'e ve Türk tezlerine karşı olumsuz bir algı oluşturduğu belirtilmektedir. Bu lobiler, özellikle 1915 olayları ve Anadolu'daki Hristiyan azınlıklar üzerinden Atatürk'ü "baskıcı" bir figür olarak yansıtmaya çalışmışlardır. Zamanla bu bakış zaman içinde değişmiş, Amerikan akademisi, basını ve devlet adamları tarafından daha objektif bir şekilde değerlendirilmiştir. 1950'lerden sonra artan diplomatik ilişkiler ve Türkiye'nin NATO üyesi olmasıyla birlikte, Atatürk'e duyulan saygı belirgin olarak artmış ve "İnanılmaz Türk" imajı öne çıkmıştır. Kitapta Atatürk algısındaki değişimin nedenleri ABD iç dinamikleri, Türkiye ve dünya konjonktürü çerçevesinde daha detaylı ele alınabildi.

Ekler (s. 293-327) bölümünde Atatürk ve ABD arasındaki resmi yazışmalar, diplomatik belgeler, Amerikan basınında yayımlanan haberlere yer verilmiştir. Kitap, Mustafa Kemal Atatürk'ün ABD'deki algısını ve Türkiye-ABD ilişkilerini analiz etmek için belge temelli bir tarihsel araştırma metodolojisi kullanmaktadır. Yazar, Atatürk algısındaki değişimin nedenlerini ABD kaynaklarına ek olarak diğer ülkelerin kaynaklarıyla karşılaştırmalı bir analiz yapabilirdi.

"Amerikan Kaynaklarında İnanılmaz Türk Atatürk" adlı eser, zengin belgesel ve arşiv kaynakları içermektedir. Eser içerdiği bilgiler ve ele aldığı konular bakımından oldukça kapsamlıdır. Kitap, Atatürk'ün Amerikan kamuoyundaki imajından misyoner ve gazeteci gözlemlerine, diplomatik belgelerden günümüzdeki anıtsal ve toplumsal yansımalarına kadar geniş bir perspektif sunmaktadır. Bu yönüyle eser; yalnızca tarihçilere değil, uluslararası ilişkiler ve basın yayın alanlarıyla ilgilenen tüm okurlara hitap eden önemli bir başvuru kaynağıdır.

Hakem Değerlendirmesi
Çıkar Çatışması
Finansal Destek

Dış bağımsız.
Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review
Conflict of Interest
Grant Support

Externally peer-reviewed.
The author has no conflict of interest to declare.
The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri
Author Details

Ahmet Hamdi Kepekçi
¹ İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye
0000-0002-5332-5334 dr.kepekci@gmail.com

Kaynakça | References

